

âsi lideri Casrat'ı cezalandırmakla görevlendirdi (845/1441-42). Ancak Behlûl hedefini değiştirip Delhi üzerine yürüyünce Muhammed Şah'ın otoritesi iyice sarsıldı. Muhammed Şah'ın 847'de (1443) ölümü üzerine oğlu Alâeddin Âlem Şah tahta çıkarıldı.

Cavnpûr Sultanlığı'nın baskısı ve kumandanların vefasızlığı Âlem Şah'ı zor durumda bıraktı. 1447'de tahttan feragat edip veziri Hamîd Han'ı Delhi'de bırakarak daha önce valilik yaptığı Bedâûn'a yerleşti. Hamîd Han'ın daveti üzerine başşehir Delhi'de iktidarı ele geçiren Behlûl-i Lüdfî (855/1451) Âlem Şah'ın 883'te (1478) ölümüne kadar Bedâûn'da hüküm sürmesine rıza gösterdi. Sultan Hüseyin Şarki bir süre sonra Bedâûn'u Cavnpûr Sultanlığı'na kattı. Böylece Mûltan'da bir beylik olarak tarih sahnesine çıkan Seyyidler Bedâûn'da sona erdi. Âlem Şah'ın soyundan gelen aileler sonraki yıllarda Bedâûn'da Hızır-Hânî Seyyidler diye anıldı.

Seyyidler hânedanı dönemi Delhi Sultanlığı'nda merkezî idarenin sona erdiğinin kesin bir göstergesidir. Hükümdarların siyasî etki alanı Delhi ve civarındaki 320 km²'lik bir alandan ibaretti, buyrukları ise yalnızca Delhi'den Pâlem'e kadar geçerliydi. Düzenledikleri sayısız seferlerin birçoğunun kendi itaatsiz idarecileri üzerine olması Seyyidler'in yönetiminin kabul görmediğini gösterir. Hükümdarlar valilerden daha fazla bir yetkiye sahip değildi. Sıkke Timur ve oğlu Şâhruh adına basıldığı gibi hutbe de onlar adına okunuyordu. Hükümdarlık sembolü olan hil'atlar ve bayraklar Herat'tan gönderilirdi. Seyyid hükümdarları Timurlular'a düzenli şekilde yıllık vergi ödemekteydi. Mübârek Şah ve halefleri paralarında "nâib-i emîr-ül-mü'minin", halife-i emîr-ül-mü'minin unvanlarını kullanmışlardır. Bu da kuvvetli bir ihtimalle Şâhruh'un kendisini halife ve diğer müslüman hükümdarların hâkimi olarak tanırtma tutkusundan kaynaklanıyordu.

Ülkede siyasî istikrarı sağlayamamış olmalarına rağmen Seyyid hükümdarları yeni şehirler kurmak için çalışmışlardır. Hızır Han Hızırâbâd'ı ve Mübârek Şah, Cemne (Cumna) ırmağı kıyısında Mübârekâbâd'ı tesis etmiştir. Mübârek Şah kurduğu şehri müstahkem hale getirmiş ve kendisi için bir türbe yaptırmıştır. Alâeddin Âlem Şah'ın da Bedâûn eyaletindeki Alâpûr'u iskân ettiği rivayet edilmektedir. Seyyidler döneminden günümüze yalnızca "makbere mi-marisî" olarak adlandırılan elliden fazla büyük türbe ulaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şerefeddin Ali Yezdî, *Zafar-nâma* (trc. H. M. Elliot – J. Dowson, *The History of India* içinde), Delhi 1990, III, 498 vd.; Yahyâ b. Ahmed es-Sirhindî, *The Târikh-i Mubârakshâhi* (trc. K. K. Basu), Karachi 1977, s. 187-251; Ebû'l-Fazl el-Allâmî, *The Â'in-i Akbarî* (trc. H. Blochmann), Delhi 1989, II, 312; Nizâmeddin Ahmed Herevî, *Tabakât-ı Ekberî*, Kalkûta 1913, I, 134 vd.; Abdülkâdir el-Bedâûnî, *Muntakhabu-t-tawârih* (trc. G. S. A. Ranking), Delhi 1989, I, 375 vd.; Seyyid Ahmed Han, *Âşâr-ü's-şanâid*, Cavnpûr 1904, s. 25-26; N. Wright, *The Coinage and Metrology of the Sultans of Dehli*, New Delhi 1974, s. 231-242; E. Thomas, *The Chronicles of the Pathan Kings of Dehli*, Amsterdam 1981, s. 326-340; K. A. Nizami, "Sayyids", *CHIn.*, V, 630-640; a.mlf., "Sayyids", *El²* (İng.), IX, 118-120; Enver Konukçu, "Hindistan'daki Türk Devletleri", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1988, IX, 445-447.

S. HALUK KORTEK

SEYYİE (السَّيْيَةِ)

Kötü hal ve hareketlerle
kötü âkîbet, ceza
ve musibetleri ifade eden bir terim.

Sözlükte "kötülük etmek; kötü ve çirkin olmak" anlamlarındaki *sev'* masdarından türemiş bir sıfat olan *seyyi'* kelimesinin müennes şekli *seyyie* hem "günah, kötülük, çirkin iş, kötü nesne" gibi anlamlarda isim hem de sıfat olarak kullanılır; karşıtı *hasenedir*. Aynı kökten türeyen *isâet* "kötülük etmek", isim olan *sû'* da "günah, kötülük, çirkin iş" mânasına gelir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "sv" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "sv" md.; *Tâc-ül-'arûs*, "sv" md.; *Kâmus Tercümesi*, I, 53-55). Râgıb el-İsfahânî'ye göre hasene her türlü iyilik ve güzelliği, seyyie de bütün kötülük ve çirkinlikleri kapsayan lafızlar olup bunların Kur'an'da biri aklın ve dinin değerlendirmesine, diğeri insan tabiatınca hoş karşılanması-na göre iyiyi ve kötüyü ifade eden kavramlar şeklinde kullanıldığı görülür. En'âm sûresinin 160. âyetindeki kullanım birinci gruba, A'râf sûresinin 131. âyetindeki ikinci gruba örnek teşkil eder (*el-Müfredât*, "hsn", "sv" md.leri). M. Reşid Rızâ'nın aktardığına göre Muhammed Abdüh, Allah'a kul-luk konusundaki kusurlara "zenb", insan haklarıyla ilgili kusurlara ise seyyie denildiğini belirtmiştir (*Tefsîr-ül-menâr*, IV, 302-303). Seyyie kelimesi Kur'an-ı Kerim'de yirmi bir yerde tekil, otuz beş yerde çoğul (seyyiât) şekliyle kullanılmıştır (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "sv" md.). Aynı kelimeler hadislerde de sıkça geçmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "sv" md.). Âyet ve hadislerle diğer İslâmî kaynaklarda hase-

ne gibi seyyienin de üç anlam ve kapsamda kullanıldığı görülmektedir. a) Mutlak olarak kötü ve çirkin iş, zararlı ve yıkıcı davranış; b) Özel bir hal ve hareketin kötü niteliği; c) Belâ, musibet, ceza gibi kötü âkîbet ve sonuç; bu kullanımıyla "şer" ve "münker" kavramlarının eş anlamlısı kabul edilebilir.

1. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde kelime en çok ilk anlamda geçmektedir. Bir âyette "İyilikler (hasenât) kötülükleri (seyyiât) yok eder" buyurulmaktadır (Hûd 11/114). Tefsirlerde bu ifade, "İyilikler kötülükleri örter, yani hiç işlenmemiş gibi yapar; Allah'a itaat ve O'nun rızasına uygun işler Allah'a âsi olmaktan dolayı meydana gelen suç ve günahları silip yok eder" şeklinde açıklanır (meselâ bk. Taberî, VII, 129; Şevkânî, II, 603). Hz. Peygamber de kötülüğün iyilikle telâfi edilebileceğini bildirmiş (*Müsned*, I, 387), "Bir kötülük işlediğinde arkasından bir iyilik yap ki kötülüğün yok etsin" demiştir (*Müsned*, V, 153, 158, 169; Tirmizî, "Bir", 55). Diğer bir âyette iyilikle kötülüğün aynı değerle tutulamayacağı belirtildikten sonra kötülüğün en güzel davranışla savuşturulması öğütlenmekte ve bu tutumun düşmanlıkları sıcak dostluğa çevireceği ifade edilmektedir (Fussilet 41/34). Zemaşşerî kötülüğün en güzel davranışla savuşturulmasını açıklarken, "Biri sana kötülük ettiğinde onu affetmen iyidir; bundan daha iyi olanı ise onun sana yaptığı kötülüğe iyilikle karşılık vermen-dir" der (*el-Keşşâf*, III, 392). İbn Atıyye bu âyetin bütün ahlâk güzelliğinin ve hilim çeşitlerini kapsadığını belirtmekte; selâm verme, öfke duygusunu bastırma, alacak verecek işlerinde zorluk çıkarmama gibi güzel davranışları kötülüğe karşı yapılacak iyilikler arasında sıralamakta ve Abdullah b. Abbas'ın şu sözünü aktarmaktadır: "Mümin kişi bir erdemli iş yaparsa Allah onu şeytanın etkilerinden korur, düşmanının dahi ona saygı duymasını sağlar" (*el-Mu-harrer-ül-veciz*, V, 16). Birçok âyet ve hadiste inanmış bir insan olarak sadaka veya borç vermek, büyük günahlardan sakınmak, tövbe etmek, din ve dünya için hayırlı işler yapmak, namaz ve zekât gibi ibadetleri yerine getirmek, gerektiğinde Allah için hicret etmek, cihad etmek, ana babaya karşı saygılı olup onlar için dua etmek, Allah'a saygısızlıktan sakınmak, imanla birlikte din ve dünya için yararlı işler yapmak, belâlara sabretmek gibi faaliyetlerde bulunanların kötülüklerinin bağışlanacağı müjdelendirir (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "sv" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "sv", "kfr" md.leri). Furkân sûresinde (25/68-70) Al-

lah'a ortak koşan, adam öldüren ve zina edenlerin günahkâr olup kıyamet gününde ağır bir şekilde cezalandırılacağı, bu kötülükleri terk ederek iman edip hayırlı ve faydalı işlere yönelenlerin ise önceki kötülüklerinin Allah tarafından iyiliklere çevrileceği haber verilmektedir. Aynı müjde bir hadiste gösterişten uzak olarak içtenlikle Allah'ı zikredenler için de geçmektedir (*Müsned*, III, 142). Buradaki kötülüklerin iyiliklere çevrilmesi ifadesi tefsirlerde üç şekilde açıklanmıştır: a) Tövbe etmeden önce işlenmiş olan günahların öbür dünyada sevaba çevrilmesi; b) Tövbeden önceki günahlarının affedilmesi; c) Daha çok benimsenen yoruma göre ise inkârın imana, kötü hallerin iyi hallere, olumsuz tutum ve davranışların iyiliklere dönüştürülmesi (Taberî, IX, 418-420; Zemahşerî, III, 105; Fahreddin er-Râzî, XXIV, 112; Şevkânî, IV, 103).

2. Seyyie sadece bir âyetle özel bir tutum ve davranışın niteliğini ifade etmek üzere kullanılmıştır (en-Nisâ 4/85). Burada kelime "bir kötülüğe aracılık etme" anlamında "şefâa seyyie" şeklinde geçmekte ve bu şekilde aracılık yapanın kötülüğünden doğan günaha ortak olacağı bildirilmektedir. Hemen bütün hadis kaynaklarında yer alan bir hadiste İslâm'da güzel bir gelenek (sünnet-i hasene) başlatan kimsenin o yoldan gidenler bulunduğu sürece sevap kazanacağı, kötü bir gelenek (sünnet-i seyyie) başlatanın da aynı şekilde bunun vebalini çekeceği bildirilmiştir (Buhârî, "İftişâm", 15; Müslim, "Zekât", 69). Âyet ve hadislerde bir tutum ve davranışın, bir olay ve olgunun kötü, çirkin veya elem verici niteliğini ifade etmek için seyyie ile aynı kökten gelen sev', sū' ve seyyi' kelimeleri de kullanılmıştır. Kötü zan, kötü örnek, kötü adam, kötü komşu, kötü iş, kötü ahlâk, kötü hüküm bu kullanımlardan bazılarıdır (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "sv" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "sv" md.).

3. Seyyie kavramının üçüncü kullanılışı genellikle geçim sıkıntısı, pahalılık, kuraklık, kıtlık, meşakkat, eziyet, belâ gibi insanın bedenî ve ruhî taleplerine aykırı olan, korkulan sonuçları ifade eder (meselâ bk. Taberî, IV, 178-179; Fahreddin er-Râzî, X, 188; Şevkânî, I, 549-550). Âl-i İmrân sûresinde (3/118-120) Medineli yahudilerin müslümanlara karşı besledikleri kötü duygulardan bahsedilirken müslümanlar yahudileri sevdikleri halde yahudilerin müslümanları sevmedikleri ve onlara büyük bir kin besledikleri anlatılmakta, ardından, "Size bir iyilik gelirse bu onları üzer, ama

başınıza bir kötülük gelirse buna da sevinirler" buyurulmaktadır. Diğer bir âyete göre Hz. Peygamber'in düşmanları iyi bir durumla karşılaştıklarında bunun Allah'tan geldiğini, başlarına kötü bir hal geldiğinde ise Hz. Muhammed yüzünden, onun yanlış düşüncesi ve kötü yönetimi sebebiyle (Taberî, IV, 176-177) böyle bir durumla karşılaştıklarını ileri sürerlerdi (en-Nisâ 4/78). Âyetin devamında başa gelenlerin hepsinin Allah'tan olduğu bildirilmekte, müteakip âyetle ise iyilik Allah'a, kötülük insana nisbet edilmektedir. Burada kötülüğün insana nisbet edilmesini Mu'tezile âlimleri, kötülüğü kulun irade ve kudretine bağlayan kendi görüşlerini destekleyici bir delil olarak ileri sürmüşlerdir. Ancak Ehl-i sünnet âlimlerine göre iyilik gibi kötülüğü yaratan da Allah'tır. Bununla birlikte kulun uğradığı bazı zararlar kendi günahı veya tedbirsizliği yüzünden meydana geldiği için âyetle seyyie kula nisbet edilmiştir (a.g.e., IV, 178-179; İbn Teymiyye, s. 41, 43, 111). Mu'tezile ulemâsından Ebû Ali el-Cübbâî ilk âyetle Allah'a nisbet edilen seyyienin "belâ, musibet", ikinci âyetle kula nisbet edilen seyyienin ise "mâsiyet" anlamına geldiğini söylemiştir. Bu bilgiyi aktaran Fahreddin er-Râzî, ikinci anlamdaki seyyienin de Allah'ın yaratmasına bağlı olmakla birlikte "edebî riayetten dolayı" kula nisbet edildiğini veya, "Kötülüğü kendinin yarattığını mı sanıyorsun?" şeklinde soru anlamı taşıdığını belirtir (*Mefâtihu'l-gayb*, X, 190-192). Bir âyetle insanların karşılaştıkları iyilik ve kötülüklerin ilâhî imtihan olduğu bildirilmiş (el-A'râf 7/168), diğer bir âyetle insanoğlunun bir iyiliğe nâil olduğunda bundan sevinç duyduğu, ancak bir kötülükle karşılaştığında hemen nankörce davrandığı anlatılarak (eş-Şûrâ 42/48; ayrıca bk. el-A'râf 7/95) insanın tabiatında baskın bir eğilim olan isyankarlık ve nankörlüğe dikkat çekilmiştir (Şevkânî, IV, 662). Bazı âyet ve hadislerde seyyienin sadece dengiyle cezalandırılacağı, hase-nenin karşılığının ise fazlasıyla verileceği belirtilmektedir (meselâ bk. el-En'âm 6/160; Yûnus 10/27; eş-Şûrâ 42/40; *Müsned*, IV, 322, 345, 346; Buhârî "İmân", 31, "Rikâk", 31; Müslim "İmân", 203, 204, "Zikir", 22). Hadislerde istenip de işlenmeyen seyyienin yazılmayacağı (*Müsned*, I, 227), hatta bir hadiste yapılmaktan vazgeçilen seyyie için bir sevap yazılacağı (Buhârî, "Rikâk", 31) ifade edilmiştir (bk. HASENE).

Seyyie ile aynı kökten olup "kötülük veya haksızlık etme, bir işi kötü yapma" an-

lamına gelen "isâet", fıkhîta şer'an tasvip edilmeyen eylemlerden söz edilirken kullanılan genel bir kavramdır. İsâetin konusu zina, farzın terki, başkasının hakkına saldırı gibi bir eylemse haram olarak nitelenir ve suç teşkil ediyorsa ceza ile karışılır; dinî şîâr özelliğine sahip sünnetlere aykırı bir eylemse mekruh diye nitelenir ve kınanır. Bazı usulcüler ikinci kısma girenlerin tahrîmen mekruh ile tenzihen mekruh arasında bir mertebede bulunduğunu ileri sürmüştür. Çoğu zaman fakihler isâe kavramını başkalarına zarar veren fiiller, özellikle su alma hakkı, geçit hakkı, mecrâ hakkı gibi irtifak haklarına riayetsizlik bağlamında kullanırlar. Bazı fıkıh eserlerinde eşlerin birbirine verdiği zararın da bu fiille ifade edildiği görülür (*Mv.F*, III, 141-142).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "hsn" md.; *Kâmus Tercümesi*, I, 53-55; *Müsned*, I, 227, 387; III, 142; IV, 322, 345, 346; V, 153, 158, 169; Dârimî, "Rikâk", 74; Müslim, "İmân", 207; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, Beyrut 1412/1992, IV, 176-179; VI, 104; VII, 129; IX, 418-420; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), III, 105, 392; İbn Atiyye el-Endelûsî, *el-Muharrerü'l-veciz* (nşr. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed), Beyrut 1413/1993, V, 16; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, X, 188, 190-192; XXIV, 112; İbn Teymiyye, *el-Hasene ve's-seyyie* (nşr. M. Osman el-Huşi), Beyrut 1405/1985, tür.yer.; Şevkânî, *Fet-hu'l-kadir*, Beyrut 1412/1991, I, 549-550; II, 603; IV, 103, 662; Resid Rızâ, *Tefsirü'l-menâr*, IV, 302-303; "İsâet", *Mv.F*, III, 141-142.

MUSTAFA ÇAĞRICI

SEYYİÜ'L-HIFZ

(bk. SÜÜ'L-HIFZ).

SEZÂİ-yi GÜLŞENÎ

(سزائی گلشنی)

(ö. 1151/1738)

Halvetî-Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu, şair.

1080'de (1669) Mora yarımadasının kuzeydoğusunda yer alan Gördüs (Korinthos) kasabasında doğdu. Hayatı hakkındaki bilgiler *Mektûbât* adlı eserinin baş tarafına konulan biyografisine dayanmaktadır. Adı Hasan olup "Sezâî"nin ona mahlas olarak Niyâzî-i Mısırî tarafından verildiği rivayet edilir (Hüseyin Vassâf, V, 79). Babasının adı Ali, dedesi Kurtbeyzâde Hasan'dır. Bazı eserlerde ismi Hasan b. Abdullah Lârendî olarak geçmekte ve dolayısıyla babasının adının Abdullah, memleketinin Lâren-